

GRAINDELAVOIX LAAT MUNTAGNA NERA HERRIJZEN

Ann Van de Spiegle

Tussen 1978 en 1983 verzamelde de jonge Italiaanse migrantenzoon Angelo De Simone de beste en meest authentieke stemmen uit de Italiaanse gemeenschap van Limburg in het collectief 'Muntagna Nera'. In tegenstelling tot andere Limburgs-Italiaanse bands bracht de club geen commerciële muziek, maar een uniek repertoire dat varieerde van traditionele tammuriata's – ritmische tamboerijnmuziek uit de streek rond Napels – tot café-chantant. De groep schopte het tot in West-Europa's meest gerenommeerde zalen en zette de Limburgse 'coal-mine blues' op de wereldkaart. Maar na 1983 werd het stil rond de Muntagna Nera.

Dertig jaar later overhaalt Björn Schmelzer, oprichter van het collectief Graindelavoix, de vergeten sterren om het podium opnieuw te beklimmen, samen met de stemmen en snaren van zijn eigen ensemble. Dat legt zich vooral toe op de uitvoering van vroeger 'kunstmuziek'. Maar Schmelzer bestrijdt al zolang hij met muziek bezig is de artificiële grenzen tussen 'kunstmuziek' en 'volksmuziek'. Voor dit project gaat hij op zoek naar de wortels van de Zuid-Italiaanse volksmuziek.

Aan de hand van muziek, foto's en filmopnames schetsen de twee collectieven niet enkel een beeld van de 'rise and fall' van Muntagna Nera, maar vertellen ze ook het verhaal van de Italiaanse immigrant. Gastheer Filip Jordens neemt het publiek samen met de muzikanten mee naar een gesloten wereld vol zuiderse nostalgie.

Wie wilde Muntagna Nera bereiken met haar muziek?

Angelo De Simone: "Muntagna Nera ontstond op het moment dat de folkrevival de kop opstak in Vlaanderen. Het was ook de periode waarin ik Dario Fo ontmoette in Firenze en dat Wannes Van de Velde naam maakte in Antwerpen. In Genk waren groepjes ofwel met heel populaire muziek bezig, ofwel met de traditionele muziek, de klassiekers. Ik wilde meer de intellectuele benadering. Maar dat was niet bij alle zangers het geval. De impulsen van de groepsleden waren vaak heel verschillend en dat maakte het juist moeilijk. Er waren groepsleden die al blij waren dat ze populair waren bij de eigen gemeenschap, maar ik wilde buiten Limburg geraken. Ik wilde in Gent of Brussel gaan optreden. Het was in Vlaanderen net de pioniersfase van de muziekfestivalletjes. En daar moest alles multicultureel zijn. Wij waren er dus altijd op ons plaats."

Muntagna Nera stopte in 1983, hoe is Graindelavoix ertoe gekomen om hen weer op te sporen?

Björn Schmelzer: "Graindelavoix zet al jaren projecten op rond Italiaanse muziek en is kind aan huis in Genk. Daardoor was het contact met de Italiaanse gemeenschap in de vroegere mijnwerkersstad al spontaan gegroeid. We speelden ooit zelfs huiskamerconcerten bij de Italianen thuis. Maar dit keer wilden we iets met de Italiaanse

gemeenschap zelf doen. Samen met Jan Van Outryve ging ik een week in Genk logeren om er de Italiaanse clubs te bezoeken. Uiteindelijk kwamen we via percussionist Mario Leuci de Muntagna Nera op het spoor, waarna we alle leden terug samenbrachten."

Wat is de meerwaarde van Graindelavoix, een collectief dat voornamelijk met instrumenten uit de oude muziek werkt, voor de muziek van Muntagna Nera?

Schmelzer: "Wij zijn een beetje de mediator tussen de leden van Muntagna Nera en brengen nieuwe ideeën aan. Genres die de zangers kennen maar zelf nooit gezongen hebben, hadden wij eerder al bestudeerd en opgenomen. We kunnen hen dus helpen om die genres onder de knie te krijgen. Er is een actieve inbreng."

De Simone: "Er is een meerwaarde op vlak van repertoire, maar ook van samenspel en begeleiding. De muziek is complexer, er is nu een instrumentaal tapijt waarop meerstemming gezongen wordt."

Schmelzer: "Maar de authenticiteit moet wel behouden blijven. De liedjes zijn geraffineerder dan toen, maar eenvoudig van invulling. Er zitten bijvoorbeeld gitaren met metalen snaren in. Dat hoor je normaal gezien nu niet meer, behalve bij boeren in Calabrië die ze dan weer op een brute manier bespelen. We hebben ook een theorb gebruikt in het repertoire. Dat is bijna anachronistisch, want er waren in die tijd natuurlijk helemaal geen theorbepelers onder die Italiaanse muzikanten. Maar je kan instrumenten perfect reïntegreren, omdat ze iets toevoegen aan de sfeer."

De Simone: "En precies omdat ze de sfeer versterken, is het voor de zangers ook heel leuk om met dit soort begeleiding te spelen."

Beide groepen vullen elkaar dus mooi aan?

Schmelzer: "Ja, de zangers kunnen nu meer nuances leggen omdat ze niet boven slecht versterkte instrumenten uit moeten zingen. Er zijn zoveel verschillende stemmen, van Graindelavoix én van Muntagna Nera, maar ze passen perfect in elkaar. Een zangeres als Maria Morgante heeft 30 jaar niet meer gezongen. De hoogte in haar stem is wel weg, maar je merkt dat het echte gevoel nu helemaal naar boven komt. De zangers van Muntagna Nera staan op het podium

alsof ze nooit iets anders hebben gedaan. Er is heel veel goesting om dit te doen."

De Simone: "Het was ook verrassend om voor het eerst met zoveel slagwerk te zingen. Dat brengt je precies in de stemming die bij die muziek hoort, terwijl ik dat vroeger nooit op die manier beleefd heb. Mocht je aan Italiaanse muzikanten vragen welke muziek dit is, dan zullen ze het niet onmiddellijk kunnen plaatsen. Het is authentiek en herkenbaar, maar tegelijk zit er iets nieuws in door de combinatie van Graindelavoix en Muntagna Nera."

Schmelzer: "We hebben er dan ook de nadruk op gelegd dat het Italo-Belgische muziek is. Het zou heel fijn zijn om eens naar Italië te gaan en de reacties daar te zien. Veel van de liedjes kennen ze er waarschijnlijk niet eens meer. Ook de taal lijkt in Limburg bevroren te zijn. In Italië zelf lachen ze om het accent."

Merk je het verschil in scholing tussen de zangers van Graindelavoix en die van Muntagna Nera?

Schmelzer: "Ik maak nooit onderscheid tussen klassiek geschoolde zangers en volkszangers."

De Simone: "Dat zie je dan ook heel goed in de synergie van dit programma. Alles gaat mooi in elkaar op, zangers van beide collectieven zingen gewoon samen."

Schmelzer: "Maar de focus blijft op Muntagna Nera liggen. Graindelavoix heeft het onderzoek gedaan, heeft hen samengebracht en ondersteunt hen. Zo maakte ik bijvoorbeeld mijn thesis als etnomusicoloog over Sardische polyfonie, waardoor we die bij Graindelavoix al zongen. We hebben de Sarden dus zeker wat kunnen helpen. Je voelt het enorme potentieel in de Italiaanse zangers. Het lijkt wel of er van alles aan het borrelen was op het vuur en dat wij nu het vuur wat hoger gezet hebben, waardoor alles naar boven komt. We wakkeren de herinnering aan, we porren de zangers van Muntagna Nera aan om het beste naar boven te halen."

De Simone: "En om grenzen te verleggen, zowel vocaal als naar repertoire toe. Graindelavoix heeft de onzekerheid weggenomen die wij hadden bij dingen die we niet vaak deden of gewoon waren."

Brengt Muntagna Nera haar muziek vandaag dan beter dan vroeger?

De Simone: "De context waarin ze gebracht wordt is fel veranderd, in gunstige zin. Intussen zijn we ook veel ouder. Toen Björn mij een paar nummers voorstelde, dacht ik ze nooit te kunnen zingen. Maar uiteindelijk oefen je en verleg je je grenzen. Dus waarschijnlijk was er latent wel meer potentieel, maar is het er destijds nooit ten volle uitgekomen."

Schmelzer: "Heel mooi is bijvoorbeeld een liedje dat Silvie Moors van Graindelavoix samen met Pina Canale en Manuela Deledda brengt. Het is muziek van Calabrese boerinnen, echt authentiek repertoire, maar vrij hermetisch. Het is een soort archaische polyfonie waarin je de structuur bijna niet herkent. Je moet al bijna de context van die boerinnen kennen om dit te kunnen brengen. Maar door naar een originele opname ervan te luisteren, hebben ze de techniek geleerd. Pina komt uit die streek en heeft het ook

echt in zich. Opeens zie je bijna letterlijk zo'n Calabrees veld voor je. Het opent bij hen iets waarvan ze niet wisten dat ze het in zich hadden. Deze muziek brengen, zou los van de context van Graindelavoix niet mogelijk geweest zijn."

De Simone: "Dit Zuid-Italiaanse repertoire past ook perfect bij het bredere kader van het programma. Het geheel gaat over de geschiedenis van de migratie van onze ouders, er worden ook foto's en filmfragmenten getoond. Het klopt qua historische elementen. De sfeer doet me ook denken aan een neorealistische film uit de jaren '50, *Il Cammino Della Speranza*, de weg van de hoop. Het is een klassiek verhaal over de vlucht van Sicilianen die alles verkopen en op een vrachtwagen naar Frankrijk vertrekken. Ze komen daar nooit aan omdat ze bedrogen worden. Op die vrachtwagen zingen ze het liedje *Vitti na crozza* op een heel rauwe manier, morbide bijna. Dat is ook de sfeer die in dit programma zit. Als ik onze Maria Morgante zie zingen, dan zou dat perfect Anna Magnani kunnen zijn in een film van Rossellini. Er zit dus wel wat retrogehalte in het project, maar zonder dat het gewild is. Eerder door de context en het repertoire. En dat maakt dat het klopt."

Muntagna Nera
© Ellen Smeets

Graindelavoix
Muntagna Nera

02/04/2011, 20u15
Handelsbeurs, Gent
→ www.handelsbeurs.be